

Załącznik nr 1

do Standardów Ochrony Małoletnich obowiązujących w ZSS nr 103 w Poznaniu

CZYNNIKI RYZYKA KRZYWDZENIA MAŁOLETNICH*

* małoletni - dot. małoletnich i pełnoletnich uczniów/uczestników zajęć rewalidacyjno – wychowawczych ZSS nr 103

Pod pojęciem czynniki ryzyka rozumie się takie wskaźniki (sytuacje, wydarzenia, cechy podmiotowe małoletniego, innych osób lub środowiska oraz inne zjawiska), które identyfikuje się jako zwiększające ryzyko krzywdzenia małoletnich.

Choć małoletni nigdy nie jest winny doznawanej krzywdy, uznaje się, że niektóre jego cechy, związane, np. ze stanem zdrowia, poziomem rozwoju, funkcjonowaniem czy pozycją w rodzinie, mogą narażać go na doświadczanie krzywdzenia w relacji z innymi (rodziną, rówieśnikami, innymi dorosłymi) lub zwiększać ryzyko doznania takiej krzywdy.

Wiele z czynników ryzyka krzywdzenia związanych jest z osobami najbliższymi. Przy identyfikacji ryzyka warto powstrzymać się od oceny moralnej i przypisywania odpowiedzialności rodzicom/opiekunom. Zdecydowana większość dorosłych, którzy mają pod opieką swoje dzieci jest świadoma problemów i robi co w ich mocy, by ochronić dzieci przed ich skutkami.

Czynniki ryzyka występujące w sytuacji małoletniego powinny wskazywać nam, że warto zwracać na niego szczególną i stałą uwagę. Warto monitorować w sposób ciągły jego funkcjonowanie pod kątem jego dobrostanu i czy nie jest on zakłócany przez krzywdzenie.

Wyodrębnić można co najmniej **trzy ważne grupy czynników ryzyka** mogące wskazywać na ryzyko pojawienia się krzywdzenia. Lista tych czynników nie jest pełna i nie wyczerpuje czynników ryzyka powiązanych ze wszystkimi formami krzywdzenia.

Przy opracowywaniu listy czynników ryzyka krzywdzenia warto korzystać ze źródeł zweryfikowanych - profesjonalnych, pochodzących od zaufanych instytucji.

CZYNNIKI ZWIĄZANE Z MAŁOLETNIM

Czynniki ryzyka	Opis
<ul style="list-style-type: none">• przedwczesny poród• poród bez pomocy medycznej• niska waga urodzeniowa• poród z ciąży bliźniaczej lub mnogiej• krótkie przerwy pomiędzy kolejnymi porodami	Początek życia małoletniego, okoliczności jego narodzin, takie jak: przedwczesny poród, poród bez pomocy medycznej, niska waga urodzeniowa, narodziny z ciąży mnogiej oraz krótka przerwa pomiędzy kolejnymi porodami, mogą być czynnikami ryzyka krzywdzenia. Wszystkie te sytuacje stanowią ogromne obciążenie psychiczne i fizyczne dla rodziców i wpływają na dalszy rozwój dziecka.
<ul style="list-style-type: none">• długotrwały płacz	Nadmierna płaczliwość małoletniego z kolei budzi bezradność, poczucie winy rodzica; stany te mogą zamienić się w złość, bezsilność, a w konsekwencji wywołać agresję wobec małoletniego czy jego odrzucenie.

<ul style="list-style-type: none">● wiek małoletniego	<p>Czynnikami ryzyka krzywdzenia może być także określony wiek małoletniego. W rozwoju małoletniego występują tzw. okresy krytyczne, w trakcie których jest większe prawdopodobieństwo pojawienia się pewnych rodzajów krzywdzenia. Najmłodsi małoletni (do 3 r.ż.) są bardziej zależni od opiekunów i spędzają z nimi więcej czasu. Małoletni w tym wieku mają mniejszą zdolność dostosowania się do oczekiwań dorosłych, a także słabiej panują nad emocjami. To sprawia, że ryzyko doznawania przez nie krzywdy fizycznej i psychicznej jest większe. Badania wskazują także, że w okresie od osiągnięcia 8 r.ż. przez cały czas dojrzewania małoletni jest bardziej narażony na ryzyko wykorzystywania seksualnego.</p>
<ul style="list-style-type: none">● przewlekłe choroby● niepełnosprawność intelektualna● niepełnosprawność ruchowa	<p>Okolicznością zwiększającą prawdopodobieństwo krzywdzenia jest niepełnosprawność intelektualna małoletniego, mocno powiązana z ryzykiem wystąpienia krzywdzenia fizycznego oraz wykorzystania seksualnego. Również przewlekłe choroby somatyczne oraz niepełnosprawność ruchowa skutkują dużą, a także trwałą zmianą życia dziecka powodując jego większą zależność od innych. Bez odpowiedniego wsparcia małoletni i jego rodzina są istotnie bardziej narażeni na wystąpienie trudnych sytuacji i frustracji. Mechanizmy te mogą prowadzić do krzywdzenia, mogącego przybrać formę jawnego odrzucenia małoletniego, biernego zaniedbywania lub nawet czynnych form przemocy, związanych z rozładowywaniem frustracji. W sytuacji niepełnosprawności lub choroby małoletniego może dojść również do przemocy psychicznej, która niekiedy wynika ze stawiania małoletniemu wymagań, którym nie jest ono w stanie sprostać.</p>
<ul style="list-style-type: none">● choroby psychiczne	<p>Kolejnym czynnikiem ryzyka są choroby psychiczne małoletniego. Wystąpienie u małoletniego zaburzeń psychicznych wiąże się z wysokim poziomem stresu i lęku w rodzinie. Łatwo wtedy o eskalację trudnych zachowań pozostałych domowników, np. agresji i przemocy – zarówno fizycznej, jak i słownej.</p>

I. CZYNNIKI RODZINNE, (czyli cechy charakteryzujące funkcjonowanie rodziny oraz cechy poszczególnych jej członków).

Czynniki ryzyka	Opis
<ul style="list-style-type: none"> ● nieobecność rodziców 	<p>Ryzyko wystąpienia krzywdzenia małoletniego wiąże się z jego opuszczeniem przez jedno lub oboje rodziców. Nieobecność rodziców – fizyczna bądź psychiczna – jest czynnikiem ryzyka krzywdzenia małoletnich, bez względu na ich wiek. Czynnikiem ten zwiększa prawdopodobieństwo zaniedbania fizycznego i emocjonalnego. Konsekwencją tego jest poszukiwanie przez małoletnich bliskości i akceptacji u osób obcych, które także mogą być potencjalnymi sprawcami krzywdzenia.</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● autorytarny styl rodzicielstwa ● doświadczanie przez rodzica ● przemocy w dzieciństwie ● kondycja psychiczna rodziców 	<p>Prawdopodobieństwo wystąpienia przemocy wobec małoletniego związane jest także z tzw. autorytarnym stylem rodzicielstwa, który wynika m.in. z historii życia rodzica, cech jego osobowości oraz kondycji psychicznej. Doświadczenie przez rodzica przemocy w dzieciństwie lub bycie jej świadkiem oraz brak odczuwania bliskości z własnymi rodzicami znacząco zwiększają prawdopodobieństwo powielania podobnych zachowań wobec małoletnich i wejście w rolę sprawcy.</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● uzależnienia ● inne zaburzenia psychiczne rodzica ● konflikty ● kryzysy 	<p>Uzależnienia, inne zaburzenia psychiczne, konflikty i kryzysy są przyczyną większego ryzyka doświadczania przez małoletnich krzywdzenia.</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● samotne rodzicielstwo ● obecność niespokrewnionych osób dorosłych w rodzinie 	<p>Do czynników ryzyka krzywdzenia zaliczane jest także samotne rodzicielstwo, będące dla wielu osób sporym wyzwaniem. Ograniczona ilość czasu, który rodzic/opiekun może poświęcić małoletniemu, jest przyczyną trudności w budowaniu bliskiej relacji z małoletnim. Dodatkowo, niestabilna sytuacja rodzinna: brak wsparcia, obecność niespokrewnionych z małoletnim osób, mogą powodować ryzyko wystąpienia odrzucenia i agresji lub nieprawidłowych relacji.</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● rodzina zastępcza ● rodzina adopcyjna 	<p>Istotnym czynnikiem ryzyka jest obecność małoletniego w nieprzygotowanej wychowawczo i merytorycznie rodzinie zastępczej czy adopcyjnej. Rodzice przyjmujący małoletniego pod swoją opiekę bywają niegotowi do tego, aby radzić sobie z bardzo trudnymi emocjami skrzywdzonego wcześniej małoletniego. Odrzucenie, skrajna przemoc, których małoletni mógł doświadczyć, wpływają na jego zachowanie oraz funkcjonowanie całego systemu rodzinnego.</p> <p>Porzucony małoletni postrzega siebie jako niegodny miłości, mało ważny i zasługujący na karę. Swoim zachowaniem często prowokuje do odrzucenia czy ukarania, by utwierdzić się</p>

	w przekonaniach. Kary reaktywują wcześniejsze traumy małego i dezorganizują jego zachowanie, względem którego rodzice są bezradni.
--	--

II. CZYNNIKI ZWIĄZANE ZE ŚRODOWISKIEM SPOŁECZNYM:

Czynniki ryzyka	Opis
<ul style="list-style-type: none">• izolacja społeczna	Do tej grupy zalicza się głównie izolację społeczną, rozumianą jako ubogie kontakty małego i jego rodziny z innymi osobami lub grupami oraz zamknięcie na relacje pozarodzinne. Sytuacja taka może sprzyjać rozwojowi przemocy, a także większej kontroli sprawcy nad swoimi ofiarami oraz ograniczać szanse na jej ujawnienie i udzielenie pomocy.
<ul style="list-style-type: none">• ubóstwo w najbliższym otoczeniu rodziny	Ryzyko wystąpienia krzywdzenia małych niosą też: ograniczenie możliwości zaspokajania potrzeb materialnych i zdrowotnych, złe warunki mieszkaniowe czy skrajne ubóstwo. Takim sytuacjom często towarzyszy stres rodziców, którzy muszą zapewnić przetrwanie sobie i małemu.
<ul style="list-style-type: none">• przemoc i patologia	Czynnikiem ryzyka krzywdzenia małego są także przemoc i patologia społeczna występujące w najbliższym środowisku zamieszkania.